

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА

КАФЕДРА ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СПРАВИ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Цивільне право»

на тему:

«СПАДКОВИЙ ДОГОВІР: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ»

Студент-виконавець:

Мегеря Владислав Олегович,
група ЮР-21

Керівник курсової роботи:

Солонько Михайло Федорович

Курсова робота захищена з оцінкою

Протокол захисту курсових робіт
№ _____ від _____ 20____ р.

Черкаси

2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	6
1.1. Історичний розвиток інституту спадкового договору.....	6
1.2. Сучасне поняття та місце спадкового договору в системі цивільного права	8
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	11
2.1. Поняття та значення спадкового договору в цивільному праві	11
2.2. Суб'єкти та об'єкти спадкового договору	13
2.3. Права та обов'язки сторін за спадковим договором.....	15
РОЗДІЛ 3. СПАДКОВИЙ ДОГОВІР У СУДОВІЙ СИСТЕМІ	20
3.1. Аналіз судової практики щодо спадкового договору в Україні.....	20
3.2. Проблеми та перспективи вдосконалення правового регулювання спадкового договору в Україні.....	24
ВИСНОВОК	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Насамперед варто зазначити, що інститут спадкового права зазнав суттєвих змін у процесі свого історичного розвитку. Остання значна його модернізація відбулася з ухваленням Цивільного кодексу України, який набрав чинності у 2004 році.

Спадковий договір є одним із сучасних інструментів правового регулювання спадкових відносин, що поєднує елементи спадкового та договірної права. Його особливість полягає у можливості спадкодавця ще за життя визначити майбутнє свого майна, уклавши договір із зацікавленою особою. Такий підхід забезпечує більш гнучке та передбачуване врегулювання майнових питань, запобігаючи потенційним конфліктам між спадкоємцями.

Правове регулювання спадкового договору в Україні здійснюється відповідно до норм Цивільного кодексу України, що визначають його сутність, умови укладення, зміст та правові наслідки. Водночас, порівняно з іншими способами спадкування, спадковий договір має низку специфічних рис, зокрема щодо його змісту, сторін та механізмів виконання.

Спадкове право є одним з найстаріших правових інститутів, який залишається важливим для вивчення, дослідження, розвитку та вдосконалення. Це зумовлено тим, що воно тісно пов'язане не лише з економічними, політичними чи соціальними аспектами життя людей, а й із сімейними, особистими та шлюбними інтересами.

Актуальність дослідження цієї теми зумовлена тим, що спадковий договір є порівняно новим інститутом у вітчизняному праві, який ще не набув широкого застосування на практиці. Вивчення його правового регулювання дає змогу краще зрозуміти його переваги, ризики та особливості використання в сучасних правових відносинах.

Зокрема, це стосується чіткого визначення поняття спадкового договору; аналізу вимог до осіб, які можуть виступати відчужувачами та набувачами; визначення меж розпорядження майном з боку відчужувача та зобов'язань набувача; дослідження особливостей зміни, розірвання та припинення такого договору; а також встановлення співвідношення між спадковим договором, договором про довічне утримання та заповітом.

Основним об'єктом спадкування, як правило, є право власності, що залишається після смерті його власника. Питання про те, кому саме перейде це майно, у якому порядку та в якому обсязі, завжди було і залишається предметом суспільної та державної уваги, викликаючи інтерес з боку законодавців, науковців і кожної людини, оскільки так чи інакше зачіпає її права та інтереси.

Спадкове право виконує важливу функцію правонаступництва у сфері цивільних прав та обов'язків після смерті їх носія, визначаючи подальшу долю його майна. До того ж, сучасна економічна ситуація в Україні зумовлює необхідність комплексного аналізу правових відносин, що виникають у процесі спадкування за заповітом, а також вдосконалення законодавчих норм, які регулюють ці процеси.

Метою курсової роботи є дослідження поняття, сутності та ролі інституту спадкового договору в сучасних умовах, особливостей правового регулювання в Україні, аналіз його предмета та суб'єктного складу, визначення його місця в системі цивільного права, а також аналіз основних положень щодо укладення, виконання, зміни та припинення цього договору.

Відповідно до теми, що була поставлена метою можемо виділити основні **завдання** нашого дослідження:

- визначити поняття, тлумачення змісту спадкового договору;
- визначити місце спадкового договору в системі цивільного права України;
- проаналізувати суб'єктний склад, права та обов'язки сторін спадкового договору;
- розкрити юридичну сутність інституту спадкового договору;

- дослідити чинне законодавство України та законодавчі акти інших країн, що мають подібну до української системи цивільного права, з метою проведення всебічного аналізу його норм;
- розглянути особливості укладення, виконання, зміни, розірвання та припинення спадкового договору;
- виявити специфіку виконання спадкового договору та проаналізувати можливі проблеми, які можуть виникати в процесі його практичного застосування;

Об'єктом курсової роботи є суспільні відносини, що виникають у процесі укладення, виконання, зміни та припинення спадкового договору в системі цивільного права України. Об'єктом дослідження є законодавство України, зокрема та його частина, що регламентує спадковий договір, а предмет – сам спадковий договір.

Предметом дослідження є правові норми, що регулюють інститут спадкового договору, зокрема положення Цивільного кодексу України, практика їх застосування, а також доктринальні підходи до визначення сутності та особливостей цього виду договору.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Так перший розділ має назву «Історичні витоки та правова природа спадкового договору» та складається з двох підрозділів, які мають такі назви: «Історичний розвиток інституту спадкового договору» та «Сучасне поняття та місце спадкового договору в системі цивільного права». Назва другого розділу – «Правова характеристика спадкового договору». Він складається з наступних підрозділів: «Поняття та значення спадкового договору в цивільному праві», «Суб'єкти та об'єкти спадкового договору», «Права та обов'язки сторін за спадковим договором». Третій розділ має назву «Спадковий договір у судовій системі» та складається з двох підрозділів: «Аналіз судової практики щодо спадкового договору в Україні» та «Проблеми та перспективи вдосконалення правового регулювання спадкового договору в Україні». Загальний обсяг курсової роботи – 34 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

1.1. Історичний розвиток інституту спадкового договору

Спадковий договір як правовий інститут має глибоке історичне коріння, що бере свій початок ще з античних часів. Відносини, пов'язані з передачею майна після смерті особи, завжди відігравали важливу роль у суспільстві, оскільки забезпечували безперервність власності та спадкових прав.

Спадковий договір здобув своє визнання з часів рецепції римського права в європейській правовій системі. Але, саме римське приватне право визнавало лише дві підстави для відкриття спадщини: за заповітом або за законом. Спадковий договір не був допустимий у римському праві, і будь-які угоди на спадщину вважалися недійсними. Водночас, Римський закон визнавав особливий вид договору, дарування на випадок смерті, яке не мало обов'язкового характеру для дарувальника, і останній міг скасувати його в будь-який час до відкриття спадщини [2]. Таке ж правило стосувалося й угод про відмову від права на спадщину. Можна дійти висновку, що римське право не визнавало такі договори, оскільки їх застосування могло спровокувати злочини, зокрема вбивства заради спадку.

Хоча інформація про спадковий договір сягає часів римського права, це питання й досі залишається актуальним і викликає значний інтерес як у теоретичних дослідженнях, так і в практичній сфері.

Спадкування за заповітом фактично не відрізнялося від спадкування за законом. У заповіті могли бути призначені спадкоємцями лише ті особи, які й без нього мали б право на спадщину. Основна мета заповіту полягала в розподілі майна між спадкоємцями, а не у зміні порядку спадкування. Його складали переважно в усній формі. Якщо ж спадкодавець помирає без заповіту, право на спадщину отримували всі члени його родини.

У «Руській правді» спадкування відбувалося за патріархальним принципом: першочергове право мали сини, а дочки успадковували лише за відсутності братів. Пізніше, Псковська Судна Грамота, розширила коло спадкоємців та змінила їхні права й обов'язки.

За часів Литовського князівства, коли більшість українських земель входила до його складу (1320–1560 рр.), спадкове право регулювали Литовські статuti. Вони приділяли особливу увагу спадкуванню за заповітом, який могли складати шляхтичі, а частково – міщани та простолюдини. Заповіт могли укладати лише дієздатні особи, а неповнолітні, полонені чи люди з вадами розуму такого права не мали. Заповідач міг у будь-який час змінити або скасувати свій заповіт, а сам документ міг бути укладений навіть у дорозі чи на війні.

У московський період (XV ст.) основна увага приділялася спадкуванню нерухомості, а коло спадкоємців поступово розширилося, охоплюючи навіть далеких родичів. За часів правління Петра I указом 1714 року спадщина мала переходити лише до одного сина, щоб уникнути подрібнення маєтків. Однак це рішення викликало суспільний опір і було скасоване в 1731 році [3, с.171].

В Україні спадкове право розвивалося далі в Цивільному кодексі УРСР 1963 року, де спадкування за законом вважалося основним, а за заповітом – другорядним [4, с.34]. Лише у Цивільному кодексі України 2003 року вперше закріпили спадковий договір, що розвивався під впливом німецького та європейського права. У Німеччині, Франції та Великій Британії такі договори стали частиною правової системи, а німецькі вчені значно вплинули на їхню теоретичну основу, Штобб у теорії майнового характеру наступництва за договором, Гассе і Безелера у теорії спадкового наступництва за договором, що було закріплено у Німецькому цивільному уложенні 1900 року.

У німецькому праві спадковий договір розглядається як угода, що базується на взаємному волевиявленні двох сторін і регулюється нормами Німецького цивільного уложення.

У Франції, як зазначає Р.А. Майданик, негативно ставляться до спадкових договорів, проте допускає їх укладення лише між подружжям.

В Англії спадковий договір не передбачений, але його існування допускається. Натомість існує особливий договір, який може укласти людина, що страждає на смертельну невиліковну хворобу. За цим договором вона передає своє майно іншій особі, проте отримувач набуде його у власність лише в разі смерті дарувальника від цієї хвороби. При цьому дарувальник зберігає право скасувати договір у будь-який момент.

В Україні спадковий договір закріплений у Главі 90 Цивільного кодексу, проте застосовувався ще раніше із поширенням у 1811 році дії положень Цивільного кодексу Австрії на території західноукраїнських земель, які на той час були у складі Австрійської монархії, аж до 1933 року, коли почав діяти Польський кодекс зобов'язань. Згідно з чинним на той час законодавством, спадковий договір був однією з підстав спадкування, поряд із заповітом та законом, і вважався чинним лише за умови укладення його між подружжям [2].

Сучасне правове регулювання інституту спадкового договору в Україні кардинально відрізняється від його правового регулювання за часів перебування західноукраїнських земель у складі Австрійської монархії.

1.2. Сучасне поняття та місце спадкового договору в системі цивільного права

Спадковий договір має тривалу історію розвитку та є відносно новим явищем у юридичній практиці. Його укладання та виконання викликають певні суперечки, що потребують врегулювання з урахуванням міжнародного досвіду.

Останнім часом в Україні прийнято значну кількість нормативних актів, у тому числі кодексів, які систематизують та узгоджують правові норми відповідно до сучасних потреб суспільства. Але особливе місце серед них посідає Цивільний кодекс

України, оскільки він містить значну кількість новел, що стосуються спадкового права, метою яких є гармонізація національного законодавства з європейськими правовими стандартами, а також посилення захисту прав та законних інтересів учасників спадкових правовідносин.

Згідно з статтею 1302 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) визначено, що за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [1].

Прийняття нового Цивільного кодексу стало важливим етапом у розвитку цивільного права, оскільки сприяло врегулюванню багатьох спірних питань, які виникали між громадянами у сфері спадкування. Однією з таких важливих правових новацій є запровадження інституту спадкового договору, що дає можливість більш гнучко та справедливо визначати правову долю спадкового майна, забезпечуючи баланс інтересів усіх сторін.

Створення було обґрунтоване необхідністю розширення договірної правоздатності громадян та урізноманітнення видів договорів. Спочатку вважалося, що його застосування буде обмежене здебільшого подружжям або особами, які спільно проживають без дітей. Натомість сучасний стан розвитку цього інституту засвідчує постійне збільшення кількості спадкових договорів, що посвідчуються нотаріусами, а також те, що сторонами цього договору нерідко виступають інші особи, окрім зареєстрованого та фактичного подружжя: батьки і діти, особи, не пов'язані між собою кровною спорідненістю тощо.

Спадковий договір тісно пов'язаний із зобов'язальним правом, оскільки належить до договорів про передачу майна у власність. Його схожість зі спадкуванням полягає в тому, що право набувача на власність, як і право спадкоємців на спадщину, виникає після смерті відчужувача [2].

Визначення місця спадкового договору в системі цивільного права України має як теоретичне, так і практичне значення. Тип і вид цього договору впливають на

можливість застосування загальних правових норм, аналогії закону та механізмів регулювання відповідних правовідносин. Для його класифікації варто спочатку розглянути загальні підходи до поділу договорів у сучасному цивільному праві, які висвітлюються в науковій та навчальній літературі. Важливим етапом у цьому процесі є аналіз видів договорів, закріплених у Цивільному кодексі України 2003 р., який містить спеціальні положення щодо спадкового договору.

Договори поділяються на три групи:

1. Види договорів, які прямо вказані у законі або безпосередньо слідують з положень актів цивільного законодавства;
2. Види договорів які прямо не вказані у законі, але безпосередньо слідують з положень актів цивільного законодавства;
3. Види договорів, які не передбачені законом і безпосередньо не слідують з положень актів цивільного законодавства, але є поширеними у класифікаціях, що пропонуються в юридичній літературі.

Спадковий договір належить до першої групи, оскільки має чітке законодавче регулювання.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

2.1. Поняття та значення спадкового договору в цивільному праві

Легальне визначення спадкування містить ст. 1216 ЦК: «Спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців)». Спадкування тісно пов'язане з правом власності, оскільки є одним із основних способів його набуття та захисту. Це прояв цивільної правоздатності, заснований на універсальному правонаступництві, коли права й обов'язки спадкодавця переходять до спадкоємців як єдине ціле в один момент.

Згідно статті 1302 ЦК України за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [1, ст.1302].

Простіше кажучи, старанному набувачу за певні дії обіцяється певне майно відчужувача. Заглядаємо до ст. 190 ЦК і з'ясовуємо, що таким майном можуть бути речі, майнові права та обов'язки, які переходять до набувача після смерті відчужувача. Це відрізняє його від договору довічного утримання, де право власності набувається одразу. Не можуть успадковуватись особисті немайнові права (на свободу, сім'ю, ім'я, особисте життя тощо), оскільки вони невіддільні від фіз.особи, та речові права на чуже майно.

Спадковий договір в розумінні ЦК України є договором за життя. Укладення спадкового договору вже за життя відчужувача спричинює зміну в майнових відносинах і зміна ця зберігається навіть у тому випадку, коли одна зі сторін договору помре раніше іншої, а це означає, що спадковий договір належить до договорів за життя, а не на випадок смерті.

Щодо форми даного договору, то він укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, а також державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

У юридичній літературі тривають дискусії щодо природи спадкового договору до одностороннього чи двостороннього договору. На думку авторів науково-практичного коментаря до Цивільного кодексу (за ред. Є.О. Харитонova, О.М. Калітенко) – які стверджують, що «спадковий договір є двосторонньо зобов'язуючий, для якого характерне волевиявлення двох сторін, заснованих на диспозитивних засадах» [5, ст.1302]. А також дослідників Ю. Заїки [6, с.116] та А. Євстігнєєва [7, с.38] – спадковий договір є двостороннім, оскільки передбачає взаємні права та обов'язки для обох сторін і ґрунтується на їхньому вільному волевиявленні. Дослідники мають різні погляди на природу спадкового договору. Автори коментаря (за ред. В.М. Коссака) вважають його «одностороннім, оскільки обов'язки покладаються лише на набувача».

Натомість З.В. Ромовська зазначає, що, хоча спадковий договір є двостороннім правочином, він водночас має ознаки одностороннього договору, оскільки відчужувач не несе обов'язків. Такі розбіжності у наукових підходах створюють труднощі як у теорії розуміння, так і на практиці.

Автор дотримується іншої думки, вважаючи спадковий договір двостороннім, оскільки кожна сторона має права й обов'язки. Набувач зобов'язаний виконувати домовлені розпорядження відчужувача, а відчужувач – зберігати майно. Враховуючи взаємні зобов'язання, змінити чи скасувати договір в односторонньому порядку неможливо – для цього потрібне звернення до суду.

Щодо характеристики спадкового договору існують різні думки особливо щодо реальності чи консенсуальності цього договору. Згідно з теорією права, консенсуальний договір набуває чинності з моменту згоди сторін, а реальний – після передачі майна.

І.А. Волкова вважає, що спадковий договір поєднує обидві ознаки: він є консенсуальним, оскільки встановлює права й обов'язки з моменту укладення, але може набувати реальних рис, якщо передбачає дії набувача після смерті відчужувача [8]. О. Шевченко, посилаючись на ст. 1302 ЦК України, вважає

спадковий договір реальним, оскільки право власності набувача виникає після смерті відчужувача [9].

Зміна або припинення спадкового договору можливі лише за згодою сторін у тій самій формі, що й договір, хоча може бути передбачений спрощений порядок [10]. Суд може розірвати договір на вимогу відчужувача через невиконання набувачем його розпоряджень або на вимогу набувача у разі неможливості їх виконання [1].

Ю.О. Заїка вважає спадковий договір довготривалим із складним порядком припинення. Зазначений договір укладається на строк, не менший ніж до моменту смерті відчужувача, чи навіть більший. Відчужувач не може змінювати чи скасовувати договір, якщо інше не передбачено. Розірвання цього договору можливе лише за умови, що набувач не виконує розпоряджень відчужувача [7]. У разі смерті набувача договір припиняється, а його спадкоємці можуть вимагати компенсації витрат.

Розірвання договору в односторонньому випадку можливе лише через суд, скільки суд повинен з'ясувати факт порушення спадкового договору або неможливість його невиконання. У разі, коли спадковий договір змінюється або розривається за рішенням суду, зобов'язання змінюється або припиняється з моменту набрання чинності рішення суду про зміну або розірвання спадкового договору. Нотаріус після розірвання договору знімає заборону на відчуження майна [10].

2.2. Суб'єкти та об'єкти спадкового договору

У статті 1303 ЦК закріплено перелік суб'єктів спадкового договору, зокрема сторони, яких має бути принаймні дві, оскільки спадковий договір є двостороннім правочином. Як вже зазначалось вище, учасниками спадкового договору є відчужувач та набувач.

Відчужувачем виступає власник відповідного майна, яка за договором передає своє майно іншій особі в обмін на виконання певних умов, визначених нею, як за

життя, так і після смерті. Згідно з частиною 1 статті 1303 Цивільного кодексу, відчужувачем у спадковому договорі може виступати як подружжя разом, один із подружжя, так і будь-яка інша особа [1].

Подружжя може укласти спадковий договір щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. За договором може бути встановлено, що в разі смерті одного з подружжя спадщина переходить до другого, а в разі смерті другого з подружжя його майно переходить до набувача. Набувач може мати обов'язки перед кожним з подружжя окремо або перед обома. Після смерті першого з подружжя другий контролює виконання умов договору і має право вимагати його розірвання.

Один з подружжя може передавати за спадковим договором те майно, яке належить йому особисто. Якщо ж він хоче укласти спадковий договір щодо своєї частки у спільній сумісній власності, то це можливо лише за умови отримання попередньої письмової згоди другого з подружжя в чому повинен пересвідчитися нотаріус (ст. 65 СКУ) [11]. Якщо такої згоди немає, то відчужувачу слід попередньо визначити та виділити в натурі таку частку.

Особа, яка зобов'язується виконати ці умови і після смерті відчужувача отримує право власності на його майно, іменується набувачем. Набувачем може виступати як фізична, так і юридична особа. Для юридичних осіб закон не встановлює особливих вимог, однак якщо виконання умов договору потребує спеціального дозволу або ліцензії, такий набувач повинен заздалегідь подбати про їх отримання [2].

Закон не уточнює, чи можуть малолітні, неповнолітні, недієздатні чи обмежено дієздатні особи бути сторонами спадкового договору, що відрізняє ст. 1303 ЦК від ст. 746, де такі особи можуть бути відчужувачами в договорі довічного утримання [12, с.54]. Н.Т. Шама вважає, що спадковий договір можуть укласти лише повнолітні дієздатні фізичні або юридичні особи. Вона також пропонує передбачити можливість, коли кілька набувачів стають співвласниками майна [13].

Міністерство юстиції України роз'яснює: якщо майно є спільною власністю подружжя, воно спершу переходить до вцілілого з подружжя, а потім – до набувача.

Однак це положення не є обов'язковим і може включатися в договір за бажанням сторін (ст. 1306 ЦК).

Згідно з Цивільним кодексом України, об'єктом спадкового договору може бути будь-яке майно, яке належить відчужувачу на праві приватної власності і яке може входити до складу спадщини відповідно до вимог законодавства.

Об'єктами спадкового договору є різні види матеріального майна або майнових прав(до них, зокрема, належать: жилі будинки, квартири, земельні ділянки, транспортні засоби, грошові суми, цінні папери), які на момент укладення договору належать відчужувачу на праві власності. До об'єктів немайнового характеру належать деякі права в галузі інтелектуальної власності. (авторське право, що містить право на опублікування й розповсюдження творів науки, літератури, мистецтва та одержання винагороди). Законодавство забезпечує достатню гнучкість у виборі об'єкта, проте вимагає чіткого дотримання норм щодо правового статусу майна, особливо якщо воно є спільною власністю. Такий підхід гарантує правову визначеність та захист інтересів усіх сторін.

2.3. Права та обов'язки сторін за спадковим договором

Згідно зі статтею 1302 ЦК України, за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [1, ст.1302].

Спадковий договір має ознаки двостороннього правочину, оскільки укладається між двома сторонами – відчужувачем і набувачем. Водночас, з точки зору розподілу обов'язків, він фактично є одностороннім договором у розумінні статті 626 Цивільного кодексу України. Це пояснюється тим, що лише набувач бере на себе юридичний обов'язок виконати певні дії на користь відчужувача, тоді як останній не несе перед ним зобов'язань. У межах такого договору відчужувач має виключно право вимагати виконання обумовлених дій, але сам не зобов'язаний здійснювати будь-які

зустрічні дії щодо набувача. Таким чином, незважаючи на двосторонню природу укладення, за своєю сутністю спадковий договір характеризується одностороннім зобов'язальним характером.

Спадковий договір є відплатним за своєю природою, оскільки набувач після смерті відчужувача отримує право власності на його майно, що дозволяє йому компенсувати витрати, понесені під час виконання умов договору.

Основною умовою цього договору є те, що обов'язки, встановлені ним, можуть бути виконані як до, так і після смерті відчужувача, однак право на майно переходить до набувача лише після смерті відчужувача.

У спадковому договорі набувач може бути зобов'язаний виконувати певні дії майнового чи немайнового характеру [1, ст.1305], за умови, що ці дії не принижують його честь та гідність і не обмежують його цивільні права. Що саме це буде – необхідно чітко конкретизувати в договорі. Очевидно, що в досліджуваній нами ситуації діє й загальна норма ст. 60 Конституції: ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази [15, ст.60].

Відчужувач може вимагати від набувача регулярної сплати грошей, покриття витрат на комунальні послуги чи податки, ремонтувати жилий будинок чи квартиру, догляду за земельною ділянкою або поховати його за певним обрядом чи у визначеному місці, встановити надгробок на могилі або іншим чином увічнити його пам'ять, бути підданим кремації.

Проте відчужувач не має права вимагати від набувача особистих рішень, таких як одруження з конкретною особою, народження дитини, навчання у певному закладі або постійне проживання в конкретному місці, відмовитись у подальшому відчужувати майно, яке перейде у його власність за спадковим договором, адже він вже буде його повноцінним власником [14, с.413].

Для цього слід скористатися заповітом з умовою (ст. 1242 ЦКУ). За ним право на спадкування виникає в особи, яка призначена у заповіті, за наявності певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців,

проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). При чому ця умова має існувати на час відкриття спадщини. Водночас відмінність від спадкового договору в тому, що заповідач не може наполягати на виконанні такої умови – потенційний спадкоємець виконує її з доброї волі чи вона взагалі має місце поза його діями.

Таким чином, спадковий договір має на меті забезпечити виконання певних зобов'язань, при цьому захищаючи права набувача та не порушуючи його основних свобод.

Згідно з положеннями глави 90 Цивільного кодексу України, набувач спадкового договору зобов'язаний виконувати умови договору за власний рахунок, і не має права на відшкодування витрат або отримання винагороди за рахунок майна, яке йому передав відчужувач.

Може виникнути обґрунтоване питання: чи повинні бути в однаковій ціновій категорії майно, яке передається, та дії, які набувач зобов'язаний виконати? На нашу думку, це не є обов'язковим. Все залежить від волі та домовленості сторін договору. Законодавство не встановлює жодних обмежень щодо цього, тому відчужувач має право передати, наприклад, безцінну колекцію старовинного живопису в обмін на гарно виголошену промову під час похорон чи за догляд за улюбленим кущем троянд. Така угода буде цілком законною.

Водночас відчужувач має право визначити особу, яка після його смерті буде здійснювати контроль за виконанням умов спадкового договору. Якщо така особа не призначена, контроль за виконанням договору покладається на нотаріуса за місцем відкриття спадщини [2].

Враховуючи зазначене, спадковий договір є двостороннім правочином, у якому набувач зобов'язується виконувати певні дії відповідно до вказівок відчужувача, а натомість набуває право на майно відчужувача після його смерті. Це означає, що обов'язки набувача визначаються не тільки волею відчужувача, а й узгодженням між сторонами, з урахуванням їхніх договорених зобов'язань.

Стаття 1307 Цивільного кодексу України встановлює гарантії захисту прав та інтересів учасників спадкового договору. Однією з таких гарантій є заборона на відчуження майна, що є предметом спадкового договору. Нотаріус, посвідчуючи цей договір, накладає заборону на відчуження майна та вносить відомості про це до Єдиного державного реєстру заборон відчуження нерухомого майна. Зняття цієї заборони можливе лише після смерті відчужувача на підставі свідоцтва про смерть [2].

Така система гарантує, що майно, що є предметом спадкового договору, не може бути передано третім особам до моменту виконання спадкових умов.

Оскільки спадковий договір тісно пов'язаний із особами, які беруть участь у ньому, відповідно до статті 1308 ЦК України, сторони договору мають право звертатися до суду з метою дострокового розірвання договору.

Спадковий договір може бути розірваний судом на вимогу відчужувача, якщо набувач не виконує його розпорядження. Зі свого боку, набувач може вимагати розірвання договору у разі неможливості виконання розпоряджень відчужувача. Розірвання спадкового договору може відбутися на вимогу набувача як до смерті відчужувача, так і після неї, якщо встановлена неможливість виконання ним розпоряджень.

У разі, якщо набувач помре або юридична особа-набувач буде ліквідована, нотаріус, за письмовою заявою відчужувача, припиняє дію спадкового договору. Про це на всіх примірниках договору робиться відповідний запис. Відчужувач має право укласти новий договір зі спадкоємцями померлого набувача. Водночас спадкоємці набувача мають право вимагати відшкодування витрат, понесених ними при виконанні умов спадкового договору, за ту частину зобов'язань, яка була виконана набувачем до його смерті.

Така процедура гарантує, що в разі непередбачених обставин, як-от смерть набувача або ліквідація юридичної особи, права та інтереси сторін, які виконували

умови договору, будуть захищені, і відшкодування витрат залишатиметься можливим для спадкоємців набувача.

Таким чином, спадковий договір має подвійну правову природу: він є і розпорядженням на випадок смерті, і цивільно-правовим договором, умови якого обумовлюються згідно з волею сторін.

РОЗДІЛ 3. СПАДКОВИЙ ДОГОВІР У СУДОВІЙ СИСТЕМІ

3.1. Аналіз судової практики щодо спадкового договору в Україні

Визначення правового статусу набувачів у правовій системі України є надзвичайно важливою темою, що має суттєві правові, соціальні та економічні наслідки. Судова система України розвивалася протягом тривалого часу під впливом як національного законодавства, так і міжнародних правових стандартів. У цій темі здійснюється детальний аналіз судової практики в Україні щодо визначення набувачів (малолітніх осіб), з урахуванням відповідних судових рішень, правових змін і викликів, що впливають на цю галузь права.

Проблема участі дитини як сторони спадкового договору залишається недостатньо врегульованою в українському праві, а також малодослідженою в науковій літературі. У той час як правозастосовна практика та наукові дослідження дедалі частіше зосереджуються на питаннях укладення спадкових договорів між подружжям, суспільна потреба в укладенні таких договорів на користь дітей, зокрема неповнолітніх або малолітніх осіб, постійно зростає. Закон прямо не забороняє участі дитини як набувача, однак у законодавстві відсутній чіткий механізм врегулювання такої участі.

Особливу складність становить участь малолітніх осіб (до 14 років), які згідно з частиною 2 статті 31 ЦК України можуть вчиняти правочини лише через своїх законних представників – батьків, усиновлювачів або опікунів. А оскільки спадковий договір належить до двосторонніх правочинів, участь законного представника дитини у такому договорі потребує додаткових гарантій захисту інтересів дитини, зокрема – дозволу органу опіки та піклування [11, ст.177].

На сьогоднішній день спостерігається зростаюча суспільна зацікавленість у можливості передання права власності на майно саме дітям, зокрема – онукам відчужувача, шляхом укладення спадкового договору.

У цьому контексті доцільним є здійснення системного дослідження норм чинного цивільного законодавства, зокрема положень щодо обсягу цивільної дієздатності дітей (ст. 31–32 ЦК України), умов та особливостей укладення спадкового договору (ст. 1302–1308 ЦК України), а також законодавчих вимог до дій законних представників малолітніх і неповнолітніх осіб (ст. 242–244 ЦК України; ст. 177 СК України).

Аналіз нотаріальної та судової практики застосування законодавства щодо можливості дитини бути набувачем права власності на майно відчужувача за спадковим договором.

У разі, якщо майно, що передається за спадковим договором, належить недієздатній особі, його укладає опікун за попереднім дозволом органу опіки та піклування. Щодо набувача, участь неповнолітньої особи як сторони спадкового договору допускається за наявності згоди батьків і дозволу органу опіки. На неї також можуть бути покладені посилені немайнові обов'язки (наприклад, піклування про відчужувача), якщо вони відповідають віку дитини. Водночас участь малолітньої особи як набувача є сумнівною, оскільки вона не має дієздатності, а визначити, чи договір відповідає її інтересам, на момент укладення правочину – неможливо.

Судова практика визнає, що набувачем за спадковим договором може бути не лише повністю дієздатна особа, але й неповнолітня або обмежено дієздатна особа за умови належного представництва.

Натомість у сучасній правничій доктрині точаться дискусії щодо допустимості участі дітей у таких правовідносинах. На думку Р.А. Майданика [16, с.100], С.В. Мазуренка [17, с.65]. та Н.П. Шама [13, с.62–64], особисто-довірливий характер зобов'язань набувача передбачає необхідність повної цивільної дієздатності. Зокрема, виконання дій матеріального чи нематеріального характеру, передбачених спадковим договором (допомога, догляд, поховання тощо), вимагає здатності діяти самостійно, що обмежує участь неповнолітніх у ролі набувача.

Н.П. Шама виступає проти можливості участі дитини у спадковому договорі як набувача, зокрема у випадку з малолітніми особами. Вона обґрунтовує свою позицію тим, що малолітні не мають ані правоздатності для укладення договору, ані можливості самостійно виконувати передбачені ним обов'язки, зокрема матеріального характеру. Навіть якщо дитина має майно, вона не може ним розпоряджатися без участі законних представників. Також малолітні особи через вік не здатні усвідомити правові наслідки договору, тому закон обмежує їх лише дрібними побутовими правочинами.

Щодо неповнолітніх осіб, то, хоча вони й можуть розпоряджатися своїми доходами (ч. 1 ст. 32 ЦК України), як зазначає дослідниця, цього зазвичай недостатньо для виконання зобов'язань за спадковим договором. До того ж, при розпорядженні іншим майном необхідна згода батьків або піклувальників. З огляду на це, з метою захисту інтересів дітей, Н.П. Шама пропонує не визнавати за ними право бути набувачами у спадковому договорі, навіть із дозволу законних представників [13, с.63–64].

Системний аналіз чинного цивільного законодавства щодо можливості дитини бути набувачем права власності на майно відчужувача за спадковим договором.

Відповідно до ст. 1303 ЦК України, відчужувачем у спадковому договорі може бути подружжя, один із подружжя або інша особа, а набувачем – фізична або юридична особа. При цьому закон не встановлює вікових чи дієздатнісних обмежень для фізичних осіб – учасників договору, на відміну від договору довічного утримання (ст. 746 ЦК), де набувачем може бути лише повнолітня дієздатна особа.

Згідно зі ст. 1305 ЦК, набувач за спадковим договором може бути зобов'язаний виконати дії як майнового, так і немайнового характеру – до або після відкриття спадщини. На відміну від договору довічного утримання (догляду), де перелік обов'язків набувача є чітко визначеним, включаючи обов'язкове поховання відчужувача (ст. 749 ЦК), у спадковому договорі така вимога не передбачена

автоматично. Крім того, на набувача за спадковим договором не покладається обов'язок задовольняти вимоги кредиторів відчужувача, як це передбачено для спадкоємця відповідно до ст. 1282 ЦК. Законодавець чітко розмежовує правову природу спадкового договору та договору довічного утримання.

Питання участі неповнолітньої особи як набувача у спадковому договорі слід розглядати з урахуванням загальних норм цивільного законодавства про обсяг її дієздатності. Незважаючи на розміщення спадкового договору в шостій книзі ЦК України «Спадкове право», він не є видом спадкування у класичному розумінні, а підпорядковується загальним правилам щодо договорів і правочинів.

Згідно з ч. 1-4 ст. 32 ЦК України, неповнолітня особа має обмежену цивільну дієздатність, а більшість правочинів (зокрема таких, як спадковий договір) вона може укладати лише за згодою батьків або піклувальників і з дозволу органу опіки. Закон не містить прямої заборони для участі неповнолітніх як набувачів у спадковому договорі, отже, укладення такого договору є можливим за дотримання передбаченої законом процедури.

Таким чином, системний аналіз цивільного законодавства України свідчить, що законодавець не встановлює заборон чи обмежень щодо можливості неповнолітньої особи бути набувачем права власності на майно відчужувача у спадковому договорі. У кожній конкретній життєвій ситуації зміст спадкового договору повинен враховувати волевиявлення двох сторін: відчужувача та набувача.

Неповнолітня особа може бути набувачем у спадковому договорі, якщо вона набула повної цивільної дієздатності. Згідно з ч. 2 ст. 34 ЦК України, таке можливо, зокрема, з моменту реєстрації шлюбу. Повна дієздатність зберігається і в разі припинення шлюбу або визнання його недійсним за умови відсутності протиправної поведінки неповнолітньої особи.

Також повна цивільна дієздатність може бути надана особі віком від 16 років відповідно до ст. 35 ЦК, наприклад, якщо вона працює за трудовим договором, зареєстрована як підприємець або є матір'ю чи батьком дитини. Відомості про надану

дієздатність обов'язково зазначаються в тексті договору, а підтверджуючі документи додаються до нотаріальної справи.

Щодо малолітніх осіб (до 14 років), відповідно до ст. 31 ЦК, їх цивільна дієздатність обмежується вчиненням лише дрібних побутових правочинів. Оскільки спадковий договір виходить за межі такого обсягу, участь малолітнього як набувача є вкрай сумнівною. Водночас, з огляду на те, що за спадковим договором можуть передбачатися й немайнові обов'язки, немає однозначної заборони участі малолітньої особи, хоча така можливість потребує ретельного аналізу інтересів дитини та правових гарантій.

3.2. Проблеми та перспективи вдосконалення правового регулювання спадкового договору в Україні

Спадковий договір є порівняно новим інститутом у системі цивільного права України, що зумовлює наявність як теоретичних, так і практичних труднощів у його застосуванні. Недостатня конкретизація законодавчих положень, які регулюють укладення та виконання спадкових договорів, призводить до неоднозначного їх тлумачення. Це стосується, зокрема, визначення правової природи цього договору, його предмета, змісту, а також правового статусу учасників правовідносин. Крім того, чинні норми мають тенденцію до переважного регулювання спадкового договору через призму зобов'язального, а не спадкового права, що ускладнює практику його правозастосування. Враховуючи зазначене, спадковий договір потребує комплексного теоретико-правового аналізу з метою вдосконалення правового регулювання та забезпечення ефективності його використання у спадкових правовідносинах.

Спадковий договір в українському праві – це домовленість, за якою одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження іншої (відчужувача) і після її смерті отримує право власності на майно. Таке визначення (ст. 1302 ЦК України)

викликає суперечки серед науковців, адже не визначає чітко правову природу договору [1].

Деякі автори порівнюють спадковий договір із даруванням, проте на відміну від останнього, право власності переходить лише після смерті відчужувача. Також від заповіту спадковий договір відрізняється тим, що є двостороннім правочином, а не одностороннім, і створює взаємні зобов'язання.

В.К. Антошкіна вважає спадковий договір особливим способом встановлення права спадкування на користь визначеної особи, яке за своїм змістом посідає місце поряд з іншими видами спадкування: за заповітом і за законом [18, с.214]. Натомість Є.О. Харитонova [23] підкреслює, що йдеться не про спадкування, а про зобов'язальні відносини, що підтримує і позиція Верховного Суду.

На рівні ЦК України варто чітко визначити, що спадковий договір є окремим видом двостороннього зобов'язального правочину, що відрізняється від заповіту та дарування, але водночас містить ознаки розпорядження на випадок смерті.

Характеристика договору також викликає суперечки: одні дослідники вважають його консенсуальним, оплатним і двостороннім, інші – одностороннім. Однак враховуючи, що обидві сторони мають права й обов'язки (як це видно з аналізу ст. 1308 ЦК України), правомірніше вважати договір двостороннім.

Однією з істотних умов спадкового договору є його предмет. Водночас законодавство України не містить чіткого визначення, що саме може виступати предметом такого договору, що спричиняє численні дискусії серед науковців та правозастосувачів.

У юридичній літературі переважають два основних підходи до розуміння предмета спадкового договору. Згідно з першим підходом, предметом є майно, яке належить відчужувачу на праві власності та переходить у власність набувача після смерті першого. Інші автори, зокрема А.С. Амеліна, вважають, що предметом виступають дії майнового або немайнового характеру, які набувач зобов'язаний виконати як до моменту відкриття спадщини, так і після нього [19, с.20].

З урахуванням обох підходів доцільно виділити основний та допоміжний предмет спадкового договору: основний предмет – це передача права власності на майно набувачу після смерті відчужувача; допоміжний предмет – це конкретні дії, які має вчинити набувач на користь відчужувача відповідно до умов договору.

Важливою складовою правової природи спадкового договору є визначення сторін. Згідно з ЦК України (ст. 1302), відчужувачем може бути лише фізична особа, зокрема один із подружжя або обидва як сторони договору. Така позиція обґрунтована тим, що юридична особа не може бути суб'єктом смерті, яка є передумовою переходу прав за спадковим договором.

Набувачем, натомість, може бути як фізична, так і юридична особа, що допускає ширший коло учасників. Якщо договором передбачено передачу майна подружжям, сторони повинні враховувати режим спільної сумісної власності. При цьому в договорі може бути зафіксовано, що майно переходить до набувача після смерті одного з подружжя, а решта – після смерті другого. У такому випадку кожен із подружжя має право контролювати виконання умов договору, а також змінювати або розірвати його відповідно до чинного законодавства.

Отже, предмет спадкового договору охоплює як майнову передачу прав, так і виконання певних дій, а участь у договорі визначається на основі чіткої ролі кожної зі сторін відповідно до правових обмежень та вимог цивільного законодавства України.

Одним із важливих питань є віковий та правовий статус сторін спадкового договору. Згідно з роз'ясненнями Верховного Суду України, відчужувачем або набувачем можуть бути як повністю дієздатні особи, так і ті, що мають часткову дієздатність (згідно зі ст. 32, 36 ЦК України). У такому разі обов'язковою є письмова згода батьків чи піклувальників і дозвіл органу опіки. Відмову надати таку згоду можна оскаржити в судовому порядку [1]

На практиці виникає низка правозастосовних проблем. Зокрема, спадковий договір не регулюється нормами спадкування за законом або заповітом, оскільки ґрунтується на зобов'язальних правовідносинах. Прогалина в законі стає особливо

помітною у випадку, якщо набувач умисно вбиває відчужувача. Стаття 1308 ЦК України не передбачає права спадкоємців вимагати розірвання договору в такій ситуації. Верховний Суд застосовує аналогію з договором дарування, але це не вирішує проблему через різну правову природу цих договорів.

Відповідно, доцільно доповнити ст. 1308 ЦК України нормою про можливість розірвання договору у разі вбивства набувачем відчужувача.

Крім того, не визначено статус особи, яка контролює виконання умов договору після смерті відчужувача. Часто цю функцію виконує нотаріус, однак закон не надає йому відповідних повноважень. Така особа не є стороною договору і не має права звертатися до суду з вимогою його розірвання чи примусового виконання. Це також потребує законодавчого уточнення – зокрема, надання контролюючій особі права судового захисту інтересів відчужувача після його смерті.

Питання розірвання спадкового договору залишається одним із найбільш дискусійних. Згідно зі ст. 1308 ЦК України, договір може бути розірваний лише в судовому порядку – за вимогою відчужувача у разі невиконання розпоряджень набувачем, або за вимогою набувача, якщо виконання стало неможливим.

На думку С.В. Мазуренко, інших способів розірвання договору закон не передбачає, тому припинення договору за взаємною згодою або шляхом односторонньої відмови є неможливим. У разі смерті відчужувача ініціювати розірвання можуть лише виконавець договору або нотаріус, який контролює його виконання [17, с.111-114].

Проте, як стверджує В. Васильченко [20, с.37], необхідно враховувати і загальні підстави розірвання договорів, передбачені у ст. 651 та 652 ЦК України.

На його думку, чинне законодавство не повною мірою враховує життєві обставини, які можуть вплинути на дійсність або доцільність подальшого виконання спадкового договору.

По-перше, автор обґрунтовано вказує на можливість розірвання договору за взаємною згодою сторін, що є загальним принципом договірного права. Такий підхід

дозволяє уникнути зайвого судового розгляду у випадках, коли обидві сторони погоджуються на припинення зобов'язань.

По-друге, укладення нового спадкового договору між тими самими сторонами може слугувати підставою для скасування попереднього, оскільки реалізація нового правочину нівелює дію попереднього.

Крім того, логічним є припинення договору у разі, якщо набувача буде визнано недостойним спадкоємцем відповідно до норм законодавства. Така підстава прямо пов'язана з морально-етичною оцінкою його поведінки.

У випадку, якщо спадковий договір укладено між подружжям, припинення шлюбу або визнання його недійсним також можуть бути обґрунтованою підставою для розірвання договору. Аналогічно, складання спільного заповіту подружжям у майбутньому може суперечити умовам спадкового договору, що також дає підстави для його припинення.

Також у разі порушення сторонами вимог глави 16 ЦК України, які регулюють загальні засади виконання зобов'язань, спадковий договір може бути розірвано за позовом зацікавленої сторони.

Таким чином, запропоновані В. Васильченком підходи свідчать про необхідність уточнення та доповнення законодавчих норм, що регулюють механізм припинення спадкового договору, з урахуванням принципів договірного права та конкретних життєвих ситуацій.

ВИСНОВОК

З огляду на проведені дослідження, можна зробити узагальнений висновок про те, що інститут спадкового договору є результатом тривалого історико-правового розвитку, в основі якого лежать як національні традиції, так і європейський правовий досвід. Від повного заперечення у римському праві до офіційного закріплення у Цивільному кодексі України 2003 року – еволюція спадкового договору свідчить про зміну підходів до передачі майна після смерті особи. Особливу роль у цьому процесі відіграла рецепція німецького цивільного права, що сприяла формуванню гнучкішого підходу до договірної регуляції спадкових відносин.

В українській правовій традиції ідеї спадкового договору мають глибоке історичне коріння, що простежуються ще з часів «Руської правди» та Литовських статутів. Однак лише з прийняттям Цивільного кодексу України у 2003 році спадковий договір отримав повноцінне правове визнання. При цьому попередні правові системи, зокрема Австрійська та Польська, вже містили елементи такого регулювання, хоча й обмежено колом суб'єктів, насамперед подружжям.

Таким чином, сучасний спадковий договір є правовим інструментом, що поєднує зобов'язальні та спадкові елементи, забезпечуючи водночас договірну свободу сторін і правову визначеність у сфері передачі майна. Його запровадження стало важливим етапом у гармонізації українського цивільного законодавства з європейськими стандартами та сприяло розширенню можливостей правового регулювання спадкових відносин. Укладення, виконання та припинення спадкового договору, хоч і залишаються на сьогодні складними та неоднозначними у науковому тлумаченні, демонструють потенціал інституту як ефективного способу врегулювання майнових прав після смерті особи.

За своєю правовою природою він є одностороннім у зобов'язальному аспекті, консенсуальним, може бути як оплатним, так і безоплатним, містити елементи

випадковості, має особистий характер, укладається на тривалий строк та характеризується складністю у зміні чи достроковому припиненні. Його сутність полягає у передачі майна відчужувача набувачеві на умовах виконання певних дій або надання послуг після смерті відчужувача, що підтверджує його характер договору на випадок смерті, але не договору про спадкування в класичному розумінні.

Двосторонній характер спадкового договору, участь як фізичних, так і юридичних осіб, широка варіативність у виборі об'єкта договору (як речей, так і майнових прав) – усе це свідчить про його гнучкість та пристосованість до сучасних умов. Водночас недосконалість окремих норм, зокрема щодо участі неповнолітніх осіб, а також необхідність гарантій для захисту їх інтересів, вказують на потребу у подальшому вдосконаленні правового регулювання цього інституту.

Законодавство України передбачає диспозитивний підхід до визначення змісту особистих розпоряджень відчужувача, не вимагаючи чіткого переліку зобов'язань набувача. Це дозволяє сторонам самостійно врегулювати обсяг та форму виконання умов договору, включаючи можливість встановлення довічних платежів або інших форм утримання. Таким чином, спадковий договір спрямований не лише на врегулювання майнових питань, а й на забезпечення особистих потреб відчужувача, що відрізняє його від класичних спадкових механізмів.

Важливо також підкреслити, що хоча набувач і отримує право власності на майно після смерті відчужувача, він не є його спадкоємцем у юридичному розумінні, а отже, не може вважатися правонаступником. Це ще раз підтверджує унікальність правової природи спадкового договору.

Участь неповнолітніх, а особливо малолітніх осіб як набувачів, є юридично складною та недостатньо врегульованою сферою, яка вимагає не лише детального нормативного регулювання, але й практичних механізмів контролю та захисту. Відсутність прямої заборони не виключає необхідності у законодавчих гарантіях – зокрема, через участь законних представників та дозвіл органів опіки. Лише за таких

умов можна забезпечити справедливість і правову безпеку для найуразливіших учасників правовідносин.

Узагальнюючи все вищевикладене, можна стверджувати, що спадковий договір як правовий інститут є важливим і перспективним елементом сучасного цивільного права України. Він поєднує спадкові та зобов'язальні риси, демонструє прагнення законодавця до гнучкого і справедливого регулювання майнових прав на випадок смерті, а також потребує подальшого розвитку для усунення правових прогалин. Саме практика правозастосування (судова та нотаріальна) у поєднанні з науковими розробками зможе надати відповіді на численні питання, що виникають у процесі укладення та виконання спадкових договорів, і сприяти ефективному функціонуванню цього перспективного правового інституту. Вдосконалення законодавства у цій сфері сприятиме не лише належному захисту прав сторін, а й підвищенню ефективності правозастосування в галузі спадкового права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.02.2013 р. за №0001323-13 // Відомості Верховної Ради України – 2013. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_42768
3. Кондратова А. М. Історія становлення і розвитку законодавства про спадкування в Україні / А. М. Кондратова // Часопис Київського університету права. К., 2014. № 3. С. 169-174.
4. Благовісний С. Г. Історичні аспекти інституту спадкового права України / С.Г. Благовісний // Часопис Київського університету права. К., 2006. № 2. С. 21-39.
5. Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса: Юридична література, 2003. – 1080 с
6. Євстігнєєв А. Деякі аспекти спадкового договору // Юридичний журнал. - 2005. – № 10. – С. 38.
7. Заїка Ю.О. Спадкове право України: Навч. посібник. – К.: Істина, 2006. – С. 116.
8. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт.; кер.авт.кол, канд. юрид. наук, доц. Нестерцова-Собакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ, 2017. 164 с.
9. Шевченко О. Заповіт як підстава спадкування. Підприємництво, господарство і право. 2013. № 8. С. 58.
10. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.

11. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
12. Гіжевський В. К. Спадковий договір: основи теорії. Правничий вісник Університету «КРОК». 2019. Вип. 35. С. 51-58.
13. Шама Н. П. Зміст спадкового договору. Вісник Академії адвокатури України. 2007. Вип. 9. С. 40-46.
14. Свобода Є.Ю. Спадковий договір в українському цивільному праві/ Є.Ю. Свобода // – 2009. – №6(8) – С. 410-416.
15. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
16. Майданик Р.А. Спадковий договір у цивільному праві України / Р.А. Майданик // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2. – С. 90-105.
17. Мазуренко С.В. Спадковий договір у цивільному праві України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03/ Мазуренко Світлана Вікторівна. – Одеса, 2004. – 194 с.
18. Антошкіна В.К. Проблеми правового регулювання спадкового договору в Цивільному праві. Вісник Донецького національного університету. 2011. Вип. 2. С. 213-216
19. Амеліна А.С. Поняття та ознаки спадкового договору. Право та управління. 2011. № 1. С. 17–20.
20. Васильченко В. Спадковий договір: деякі міркування з приводу нормотворчості. Підприємництво, господарство і право. 2003. № 10. С. 34–37
21. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 № 5464-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1983. – № 28. – Ст. 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text>

22. Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. No 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

23. Харитонova Є.О., Харитонova О.І. Оновлення (кодифікації та рекодифікації) цивільного законодавства України: досвід, проблеми та перспективи : монографія. Одеса : Фенікс, 2020. 462 с.

24. Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України / за заг. ред. В.М. Марченка. – Х.: Страйд, 2012. – 736 с.